

САНА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОНУНААҔЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛЭҢИТЭР
ДЕНУТАТТАРЫН ОРОЙУОНУНААҔЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

1931 снл алтынны
15 күвүттэн тахсар

№ 118 (4229)

1972 снл Балаган ыйын 30 күнэ
ЧЗПИЭР

Сынаата
2 харчы

БЫРААҔЫННЫГЫНАН, КҮНДҮ УЧУУТАЛЛАР!

дэгиттер билиилээх ғына
интэн таһаарыга эппизинэ-
һэ үрдүк үөрэх заведениелары-
гар иириингэ сана бырза-
былалары олоххо ииллэринтэн
өссө ордун улаатар.

Советскай норуот ыарахан,
үтүө санаалаар уонна бэйэни
харыстаммат үлэни төлөрөч-
чү—учуутал Бүтүн Союзтаа-
бы күнүн сэттис тагуа билиэ-
тиир. ССР Союзтарын тэрил-
литин юбилейын иһиннээби
кэмгэ советскай учуутал ай-
мах, норуот үөрэбинитин
бары үлэһиттэрэ үүнэр көлүө-
һэни иитиингэ уонна үөрэти-
гэ сибээстээх улахан үлэни
өссө ордун дьаныардаахтын
ытталлар.

ССТА

Учууталыһа Л. Н. Псаека Псковскай уобалаһа Себежскай про-
фессуонара Бодриново селиһинэ орто оскуолата иккис дьэтиһин
булар. Куоракка улаһыны уонна үөрэбинит комсомолка Псковта-
ры педагогическай институту бүтэрэн баран үлэни тыа сиртэр
таһыһыта. Учууталыһа «Бодриново» совхоз общественнай олоһор
активниһык кыттар, комсомольскай үөрэх пропагандаһын үлэ-
тиир.

Синькожа Л. Н. Псаека,
А. Овчинников фотота.

ССТА фотохроникта.

СЫЫПШАРАЛАР УОННА ЧАХЧЫЛАР

Советскай былаас бастаа
декреттарын, Эйа, Сир, заводча-
ры уонна бааннары национали-
зациялаһын туһунан декрети-
ри, сиргэ үөрөбө суох буолууну
эһин уонна бары бүтүүн үөр-
тарин туһунан акталар ыһаллы-
быттара.

1971 снл бүтөһигэр бай-
гн дойдубутугар 100 мөлүйүү-
төн таһа киһи үрдүк уонна орто
үөрөхтэммитэ.

Советскай Союзка 200 ты-
һымычаттан таһа оскуолалар,
172 тыһымыча библиотечалар,
4500 музыкальнай уонна худо-

жественнай оскуолалар, 4865
пионердар диабарыастара уонна
дизэлэрэ, эдэр техниктар 606,
эдэр иктуэристар 338 станция-
лары бааллар. Үөрөһөннөр 33
тиһир суоллары уонна 100-тан
тахса театралар баа биллэлэр.

Сага пятилеткара тусуор-
тооттон капиталнаа үлэһитин
суотугар орто үөрэх оскуола-
рын 6 мөлүйүүтөн иһэһэ суох
миэстэһэ тутуу көрүлүбүтэ.

Дойду оскуолаларыгар
учууталлар аһааһынара 2700 ты-
һымыча киһиэхэ тиһбэр. Мөлү-
йүүтөн таһа учууталлар пох-

мунистар уонна комсомоллар.

Советскай Союз оскуола-
ларыгар үөрэтин ССРС норуотта-
дан 57 тыһырынан мистэлэр.

Советскай Союзка учуутал-
лары 200 таһа педагогическай
институттар уонна 100 таһа
педагогическай училищалар ба-
ламмыһылар. Хаа бирдин сою-
най уонна автономнай респу-
блика, хаа кыраай уонна уобалаһа
бөйүтэ үрдүк уонна орто үөрэ-
ти биирэр иһеденилээх. Снл ахсын
күннүлэр 200 тыһымычаттан та-
һа педагогтары интэн таһаарал-
лар.

Бука бары—комсомольскай субуотунньукка!

Оройуон хаһаайыстыбаларыгар
общественнай сүөһү кыстыгын
саамай эппиэттээх кэмэ тийбэ
кэллэ. Бу күнүргө бары киһи
сүөһү кыстыгы сирин булар
уталыһылыбат сорук быһымы-
нан турда. Манан сибээстөөн
ЫБСЛКС райкомун бюротун
уурааһынан алтынны 8 күнүгэр
баскыһыаннаа—тыа хаһа-
йыстыбатын үлэһитин Бүтүн
Союзтаабы күнүгэр—обществен-
най сүөһү кыстыгын тэрийиингэ
көмөлөһөр сыалынан, оройуон
үрдүнөн бүтүүн комсомольскай
субуотунньук биллэрилиннэ. Су-
буотунньук тэрийбн кыстыгы
ЫБСЛКС райкомун иһинэҕ ытаб
тэрилиннэ.

Субуотунньукка үлэ бары кө-
рүннэригар производствон үлэ-
һин сыдыар комсомоллар, ил-
чаттар, ону таһа Ойуууннаабы
профтехучилище уонна бары ор-
то оскуолалар IX—X кылааста-
рын үөрөнөөччүлөрө кыттыах-
та. Күннүлэр сака тутуулар ха-

тотторго даҕ кыһымыгар, хара
сыбаар, далаһуу оройуутугар,
эргэ хатонор өссө өмтөрүл-
лэх оромүөннэригар үлэһиттэ-
рө быһаарылына. Хаһаайысты-
балардаабы комсомольскай тэ-
рияталар, өтдөлөннөлөр, бирнээ-
лэлэр, учаастактар бары комсо-
молларын уонна ыччаттарын
миэстэлэригар баар производ-
ственнай объектарга үлэһэ тах-
сылларын тэрийиэхтөөхтөр. Он-
тон киһи бөдүөлөхтөртөн субо-
тунньукка кыттар илчаттарга
кыстык саамай эппиэттөөх, төх-
туулаах учаастактар таһааран
үлэһиттэххэ. Оройуон киһини
комсомоллор уонна илчаттарга
хаһаайыстыбаларга икки-үс
хайымаһан таһаалара былаан-
нана. IX—X кылаастар уонна
профтехучилище үөрөнөөччүлөрө
олохтоох сэлэтаны кытта быһа
көпсөтөн, учууталлар салаатала-
рынан бөйүлөрө туспа үлэһит-
лэригар сүбөлөннө.

Субуотунньук үрдүк тэрээһин-

нөөхтүн ыттылларын уонна үлэ
тэрээһиннээхтик барарын туһу-
гар хаһаайыстыбалар салааһы-
чылар, биригэдиригар субо-
тунньук кыттымаһахтарын үлэ-
һэ, туттар сабиһан-сабиргалиһан,
транспортиһан хааччыһаага уон-
на күннүлэр күүстэрин төлөрү
туһаныһа үлэһүүчү бөлүмтөлөрү
уураалара наада.

Комсомольскай комитеттар
секретардара алтынны 5 күнү-
гар дьэри ханна төһө киһи тах-
сан үлэһитин эрдэттэн былаан-
лаан уонна чуолкайлаан комсо-
мол райкомугар информация
өтөрүохтөөхтөр.

Субуотунньук кыттылар кү-
нүгэр комсомольскай тэрияталар
үлэ хааһымытын сырдатарга «Ча-
хыһан» хаһыаттары таһаарал-
ларыгар, дьону үлэһэ өрө итүр-
дэр сытыы тыллаах-өстөөх ыла-
каттары, лезууннары ыйагыла-
ларыгар, үлэ түмүгүн тутта та-
һааран иһэллэригар, хиллэтигар
(Бүтүүтүн 2 стр. көр).

ССКП райкомун VIII пленумун туһунан ИНФОРМАЦИОННАЙ ИИТИННЭРИИ

Балаһа ССКП райкомун учараттаах VIII пленума буолан ааста.
Пленум «Оройуонка иһилиһиннэни коммунистическайды
иитиингэ ССКП XXIV съездин уураахтарын олоххо иллэрингэ совет-
скай, партийнай, хаһаайыстыбаннай тэрияталар уонна трудовай
коллективтар кыттылларын туругун уонна иһини сорунтарын
туһунан» ССКП райкомун иккис секретара таб. Пермяков М. Е.
дакылаатын дьүүллэстэ.

Дакылааты дьүүллэһингэ кыттыһылар: Пермяков В. П.—ССКП
райкомун ревизионнай комиссиятын председателе, Филиппов А. Е.
—үөрэх оройуоннааҕы салаатын сөбүдүсэһэ, Дмитриев Н. С.—
ССКП райкомун чилиһэ, Эрилик Эристин аатынан көлхөз парт-
комун секретары солбуйааччы, Уаров П. И.—ССКП райкомун
бюротун чилиһэ, ИГ СЛКС райкомун бастаах
секретара, Неустров И. Д.—Уриһа орто оскуоланын ди-
ректора, киһи агиттаб начальнига, Матвеев Н. М.—Алаһа аһыс
кылаастаах оскуоланын директора, киһи агиттаб начальнига,
Крисовашкин Н. Г.—Хатала иһилиһэтин Советын исполкомун
председателе, Попов Е. А.—ССКП райкомун чилиһэ, Чурапчы
сөлүһөтүн бастааһыһытын председателе, Салгынов А. Х.—оройу-
он протурорун сөбүдүсэһэ төлөрөтчү, Сивцев А. А.—ССКП
райкомун чилиһитигэр кандидат, культура оройуоннааҕы отделын
сөбүдүсэһэ, Ефимов Г. Д.—ССКП райкомун парткабинетин сө-
бүдүсэһэ, Бурашев Р. Р.—ССКП райкомун бюротун чилиһэ,
райсовет исполкомун председателе.

Пленум дьүүллэһилибит бөлүгүрөөккэ уураах ылына.

МАЯК ҮЛЭҢИТ

Эрилик Эристин аатынан көл-
хөз өр сылларга производствон
элбэх сырларын-хараларын
бээрбит, киһи туттуулан аатта-
нар маяктарынан бирдестэри-
һэн Старостин М. Н. буолар.
Киһи бэрт эдэриһэн көлхөз басты-
һыт үлэһит илчатыһан биллэ-
көстөн барбыта.

Михаил Николаевич 1943—
47 сс. армияда сылдьыбыта. Он-
тон эргилээт Хоһото иһилиһэ-
тин урукку «Хоһото» көлхөһүгар
сака кэлбит электростанцияны
кыһамнылаах үлэһит быһымы-
нан аһанан 1959 сыллаахха
дээр сороторун үчүтэйдик үлэ-
лэһитэ. Кырдыга да икки ки-
һи үлэһит дьобуһуһу төлөрүтө
хайыһыта.

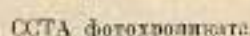
Дьулуурдаах производствоник
бодотуһуут Эрилик Эристин
аатынан көлхөһө илчатыһы-
нан аһанан 10 снл устата кы-
һамнылаахтык үлэһэбитэ.

Калин кэмгэ бу бодот хаһа-
йыстыбада техника элбэһи, ону
таһаарыһахтын үлэһитингэ өрө-
нүүһүтүр мастерскайга тиһир
ууһунан туруорулуубута. Бу да
үлэһигэр улахан көмөлөрүтүн,
кыһамнылааһын көрдөрдө.

Михаил Николаевич—ортон
коммунистическай үлэ уларһыга.
«Германияны ыһыһы иһин»,
«Үлэһэ килбэһин иһин. Е. Н.
Ленин төрөөбүтэ 100 сылын туу-
дуутун бэлэттээн» медаллардаах.
Бөтүөтүннэй грамоталарынан эл-
бэхтик маһарадалаһына. Бүтүн
Союзтаабы Тыа Хаһаайыстыба-
тын Ымыстанкатын кыттымаһа-
та.

Ыйылгыт юбилейдардаах снл-
га үлэ ветерана дьулуруун өссө
күүһүрдөр.

Н. ФЕДОРОВ.

БИЊИГИ КОРР.

И. ОХОМОВ

П. УАРОВ,
ЫБСЛКС райкомун секретара.

Силжөөкө: мичаттар «Присе-
ни» биш ансамблларын салыст
ната тапса орточу Варежа
Шван.

В. Садчиков фотота.
ССТА фотохронизата.

А. Е. Куликовской аатынан Чурапчы абыр-
кылаастаах оскуолатын VII «а» кылааһынаабы
пионерскай эгэрээт Н. Д. Субуруускай аатынан
пионерскай дружинаабы биир бастыгынара.

Оскуола иһинэн ытытылар пионерскай эгэ-
рээтэр социалистическай куоталаһылырыгар
эгэрээт ааспыт үөрэх дьылыгар оскуола үрдүнэн
бастаабыта, VII «а» кылаас (былырыыннынан
VI «а») спортка, «Зарница» байыаһыгар
ныууга, предметтэй олимпиадаларга, эдэр турит-
тар үлэлэригэр буолбут күрэхтэһиилэргэ кыла-
аһылаабынан тахсыбыта. Үөрэх ааспыт дьылы-
гар үөрэнэччилэр 100 бырыһыан кылаастарын
бүтэрбиттэр.

Күрэхтэһингэ бастаабыт бу эгэрээт Бүтүн
Сирэстээбэ пионерскай тарилта тариллыта 50
сыла туолуутунан ЫБСЛКС КИ өйдөбүннүүн
лимиттэринэн наһарадалаһыта. Эгэрээт уһа

фингаллаах дьон дьолуннаах ааты эмиэ сүгэр.
Оскуола администрацията бастык эгэрээт
пионердарын ыаллыы Амма өрйүөнүн истэри-
ческай миэстэлэринэн экскурсияга бураа путев-
калар билиһиннээбиттэ.

Эдэр пионердар, барыта 24 оло, кылаас са-
лайкааччыта, Саха АССР оскуолаларын үтүө-
лээх учууталын Д. С. Постников салапатынан
от ыһын 1—8 нүмүрүгэр Чурапчы—Мылда-
кыйы — Сулгаччы — Сомороун — Билинстээх
— Абаба — Саһыл Сыһылы — Амма (Солобула)
— Покровка маршрутунаа экскурсияга сылдьан
кэлбиттэр.

Билиги бүгүн өбөлөр аатырбыт Амма албан
веттаах миэстэлэринэн айаһаабыт суолларыт-
тан кинилэргэ хаалбыт түгэнкэртэн ыйыппыт
суруктары бачээттибит.

КЫҤЫЛ ХААЛТЫС

«Саһа олох» хаймат редакциятын уонна ыччат
ортотугар үлээ устаты таһынан отделин
аналлаах таһаарыылара 7 (17) №-р

Снимокка: эдэр экскурсиялар
Саһыл-Саһылыта Н. Н. Стрел
кылаа хотойдору 1923 с. төрөдүү
оборонаһааһыт дьаһаарын таһа-
арыттар.

Короленко хайатыгар

Амма сэдэниһэтигэр чугас
кутуча улуу суруйааччыта В. Г.
Короленко хайата дьон ааттар
хайаа сыраттыбыт. Бу Амма
өрүс биир кэрэ, ураты ытыкта-
лар миэстэ. Короленко хайата
Амма өрүһүн иһигэр олорор.
Хайаа даһаарга аһаа туоллаах.
Билиги сая баһаада өр өр
таһаар үрдүгэр тийдибит. Хайа
үрдүгэр бөсөдө биир. Бу бөсө-
дө олорор Владимир Галакти-
кович Короленко аатырбыт. «Ма-
каар түүдэ» уо. д. а. таһаар-
аарын суруйбута үһү.

Аммалар бу кэрэ миэстэ
өсүс ытыктыыллар. Кинини кэл-
биккэ-барыкка кэрдөрө өхсөргө
кыһаһаллар.

Шура ЛАВРЕНТЬЕВА.

АКАДЕМИК Л. В. КИРЕНСКИЙ

БИЛИНСТЭЭХ

Билинстээх — саяа аһаа.
Иһин дьаһа Амма өрүс аһа-
аһыгар, аһаа — таһа.

1923 сыллаахха олунньуга
Саһыл Сыһылыта Н. Н. Стрел
байылыктаах кыһыл эгэрээт
төгүрүктэһинтэн билиһин
Чурапчытан К. Н. Чурапчы
экспедицияһыа эгэрээт
иһэрин аһаа, үрдүгэр Би-
линстээх куулаһыгар тоһуу
өтөрбүттар. Ол эгэрэри Би-
линстээх аатырбыт кыһа-
һааһыгар Непелдэе генерал
улаханньа хотторбута. Оһон
кини Саха сириттэн күһаарга
күһааһыта.

Билинстээххэ сылдьан би-
лиһаа, Чурапчы-ыччаттары-
гар, улахан кэрэх-бөлүһаа.
Ол кэрэх-бөлүһаа К. Н. Чура-
пчы эгэрээтигэр Чурапчы
дьон сылдьабыттар. Ол
күрдүк, Чурапчы разведчи-
тарын билиһи биир дөйү-
дөһүт Н. Н. Константинов
(Делегат Уйбаа) командалаа-
быта. Кинини кытта развед-
кара эмиэ Чурапчы дьон
А. А. Павлов, Д. М. Дьах-
ковскай уо. д. а., барыта 9 ки-
һи сылдьабыттар.
Мини сылдьан кинилэр иһе-
хөрсүн өхсүһууларыгар дө-
төһүһүт үөрөнөр, үлэһин
уонна олорор буолбут кини
дьон баһаарын.

Ноля уонна Гоша
БАШАРИНАР.

АБАБАБА

В. Г. Короленко аатынан Амма
орто оскулаһыгар академик
Л. В. Киренский аатынан кыһа-
һаа үөрөтөр музей баар. Оһон
сылдьан бу үлүһүчүлөөх киһи
олорун сийлиһи биллэтибит.

Леонид Васильевич Киренский
муус устар 7 күһүтэр 1909 сыл-
лаахха Амма сэдэниһэтигэр тө-
рөөбүт эбит. Кини аһаа В. В.
Киренский балыһааа дьахһа-
һаа, оттон иһаа Екатерина Ва-
сильевна акушеркаһы үлээ-
биттэр. 1915 сыллаахха аһаа
олбүтүн кини, кини олохтоох

церковнай оскуолаа кини
үөрөһүт. Оһу түөрт сыһаан
бүтөрөн баран, 1919 сыллаахха
Иркутскайга кини үөрэһи эл-
тээбит. Оһон өлүһүчүлөөх учу-
таһынан үлээбит. Кини өһо-
һаа ураты дьаһуулаабы. Саһы-
һаа иһон Москваһаа госу-
дарственной университетка үөрөн-
күрүт уонна ону бүтэрэн аспи-
рантураа үөрөнөр. 1940 сыл-
лаахха ученай степени ыһаа.
1950 сыллаахха Л. В. Киренский
докторскай диссертацияһын сити-
һиһээһинк көмүскээбит. Кини

суустан таһа научнай үлээ-
дөөх. Космоска киһи олор-
ууһааһыта быһааччыта таһа-
һаа дьаһуулаах научнай үлэ-
һиһаа. Кини — Социалистическай
Ула Геройа.

1957 сылтан Л. В. Киренский
ССРС ИА Сибирдээри өтдөлөн-
һи Киренскайдаағы физика-
ла институтун тарийыта уонна
1969 сыла, хара өлүөр дьон
салайыта.

Л. В. Киренский биллэһөөх
ученайы төһүнн, улахан об-
щественнай деятель этэ. ССРС

Верховный Советын депутаттаһын
быһардаһыт, ССРС Наукала-
рын Академияһын маһитнай
көстүүлэргэ физикатын научнай
Советын председателиһын үлээ-
бит. Физико-маһиттоһтар аһа
дөйүдүтэһи муһаһаарыгар ГДР-
га, Голландияга, АХШ-ка сыл-
дьаһааһаа даһааһаары өгөр-
тообут. Кини французтуу уонна
немецтин тылаһаа үчүгөйдик
билэрэ үһү.

Академик Л. В. Киренский
1969 сыллаахха аһааһын олбүт.
Киренскайдаағы физика ин-
ститутугар кини аһаа интэриһи-
бит.

Гоша СИВЦЕВ.

Абабаа билиһини быһа
саһа аһааһыт Иркутскай-
даағы туристическай база
фиһаһаары түһэрдилэр. Фи-
һаа аһаа остолобуһааһа,
хотторто-сыһаһаарга дьа-
һаа. Фиһаа үлэһитэ, урук-
кута учуутал Д. С. Лонгинов
билиһаа Абаба нэһилиһин
уруккутуу-билиһинтэн сийи-
һи биллэһиннэрдэ.

Абаба олохтоохтор 1881
сылтан аһа бурдугу иһа
буолбуттар. Кинилэри бурдук
ыһыһыгар оччолорго көскө
кэлэн олор сылдьыбыт нуу-
ча дьонноро үөрөһүттар.

Гражданскай сарыһа бу
нэһилиһтэн 60 киһи Совет-
скай быһаас тургуттары
иһи өхсүһүттар. Кинилэр-
тан 38-тара олбүттар. Аһа
бастаан 1920 сыллаахха
олхоттоох 5 ыччат көһөһөһа
кэлбиттэр.

Манна 1921—22 сс. буол-
бут кыргыһаһаарга олбүт
кыһыл буолбуттар көмүлү-

бүт братскай моһаһаарыгар
сыраттыбыт. Оһон 27-28
кыһыл сарийыттар биир
иһиһа көмүлүбүттар. Кини-
лэртэн сорохторун аһа били-
һи да чуолкайдаһа иһи үһү.

Эмиэ манна Абаба олхө-
тоохторо граждaнскай сарыһа
олбүт кыһыл буолбуттар.
Аһа дөйүһү көмүһүт Улуу
сарыһа баран олбүт биир
дөйүдүһаарыгар аһаа сийи-
һиһаарыһааһыт тургут-
тар. Памятник үс аһаһаа.
Үрдүгэр суһуһаа. Оһон уот
умайар. Памятникка 1921—
27 сс. граждaнскай сарыһа
олбүт 38 уонна 1941—45
сс. Аһа дөйүһү көмүһүт
улуу сарыһа фронттарыгар бу
нэһилиһтэн баран олбүт 88
дөһиһи аһаһаа төдөрү су-
рулуһут.

Абабаа сылдьыбыт кини
1927 с. Артемьев баһаһааһын
уһаһа эдэр пионердар сары-
һаһиһаарыгар олбүт Саһа Ста-
ростин уһууһун хайаһаа да

көрөн аһаарга дьаһуһаар. Гани
Старостин уһууһа оскуола
олбүтүн иһигэр баар. Кини-
һи билиһини пионердар өлүс
үчүгөйдик көрөллөр-хараһа-
лар эбит.

Абабаа Н. Я. Стрел аһа-
һаа көһөһа баар. Кини иһи
сүүһаһаа хайаһааһытаһаа,
1300 аһаа сүүһуһаа, 1200
сыһыһаа. Көһөһа 900 тек-
тар сиргэ бурдугу аһаар, 30
гектарга орорут аһаа олор-
дор. Абаба орто оскуолаһын
үөрэнэччилэре төрөөбүт-үс-
кээбит көһөһаарыгар аһаа
көһөһаоллор. Ол күрдүк, са-
һыһаа сыһаһааһаарыгар
от-бурдук хонуурдарыгар үлэ-
һиһаар. Быһыл сийиһи оскуо-
ла сүүһаһаа үөрэнэччилэре
өт үлэһигэр улаһаһаары кыһа
таһаа көһөһааһыт үлээһи-
тар.

Маня БОГИМОВА.

Снимокка: Д. С. Лонгинов
экскурсия кыһыһааһаарын
өртөлоругар.

